

**MOP MS MAKHANYA, MOGOKGO LE MOTLATSAMOTŠHANSELARA
YUNIBESITHI YA AFORIKABORWA**

TLHATLHELELO YA NGWAGA LE NGWAGA YA BO20 YA SEGOPOTSO

SA GA STEVE BIKO E E TSENETSWENG MO INTHANETENG

E AMOGETSWE KE UNISA MMOGO LE SETHEO SA STEVE BIKO

TLHATLHELELO E E DIRILWENG KE MORUTI AL SHARPTON

(AMERIKA)

12 LWETSE 2020

Ke a leboga, Motsamaisatiro.

Go intumedisa e le tota go bo re tshwere kopano ya mo inthaneteng gompieno, go ikgakolola ka tsa botshelo jwa moeteledipele wa kgololosego, yo o itsegeng lefatshe ka bophara, Bantu Stephen Biko, yo o tlogetseng lefatshe le le ka kwano ka 1977, mo kgologelong ya tlhaolele morago ga gore a tlhokofatswe ka bosetlhogo jo bo seng kana ka sepe. Jaaka ke tlhaloseditse sebui sa rona mo kopanong ya rona ya maabane, re ne re ratile go mo amogela ka namana mo lefatsheng la gagwe la matsalo, Aforikaborwa, mme ka ntlha ya leroborobo la COVID-19 le le aparetseng lefatshe ka bophara le dikiletso tsa teng, re ne ra tshwanelwa ke go lebelela serala sa inthanete go tshwara tlhatlhelelo e.

Ke tlotla e kgolo gape mo go rona, re le Yunibesithi ya Aofrikaborwa, mmogo le Setheo sa Steve Biko, go tshwara Karolo ya bo20 ya Tlhatlhelelo ya Ngwaga le Ngwaga ya Segopotso sa ga Steve Biko. Ka go rialo, re atolosetsa ditebogo tsa rona go ba lelapa la ga Biko le Setheo ka tlotla e le tshwaragano e re e boneng e gola, e maatlafala le go tia go fetisisa.

Fa re leba se Steve Biko a neng a se emetse, kgaratlho ya gagwe e e neng e sa fele kgatphanong le bosemorafe, go maleba tota gore gompiano re bo re laleditse motho yo o itsegeng tota, yo o eteletseng pele mokgatlho wa *Black Lives Matter* ka nako e jaanong o phasaletseng go ralala lefatshe, e le ditlamorago tsa go bolawa setlhogo ga ga George Floyd. Ke segopotso se se maatla gape sa kgolagano e e tiileng magareng ga mekgatlho ya kgololosego le Tshwaragano ya Maaforika (Pan-Africanism) - e e tiisiwang ka kutlwano go tswa matlhakoreng a mabedi a Lewatle la Atlelantiki.

Mo bukeng ya gagwe e e nang le dintlha tse di nang le tlhotlheletso, tsa botlhokwa jaaka *Souls of Black Folk in 1903*, WEB Dubois, o goeleditse ntlha ya gore “Bothata jwa ngwagasome wa somamabedi ke bothata jwa gore re lebana mmogo go ya ka mmala – kamano ya banna ba bantsho kgatphanong le ba basweu, ba kwa Asia le mo Aforika, kwa Amerika le kwa ditlhaketlhakeng tsa lewatle”. (*phetolelo ka mofetoledi*). Ke fela gore re ne re sa itse gore bothata jo, e tlaa nna

gape bothata jwa ngwagosome wa bosomamabedinngwe, jaaka go bonala jalo ka go tsoga gape ga bosemorafe le go ya godimo gape ga bosetlhogo ga matsholo a tshireletso kgatlhanong le bantsho; ke jaaka “*Black Lives Matter*” e nnile selelo se re ka ikamanyang naso, re lelela kgololosego.

Ga go pelaelo epe mo go nna gore le tlaa dumelana le ntlha ya gore tlhatlhelelo e, e e tshwayang segopotso sa bo43 sa loso lwa ga Biko, mo diatleng tsa mmuso wa tlaolele, e ka se dirwe ntle le go akanya bonnye ka ditiragalo tse tharo tse di ‘amileng lefatshe la bantsho’ mo dibekeng di le mmalwa tse di sa tswang go feta.

Kwa Amerika lefatshe le ne la bogela, ka botlalo, monna wa montsho George Floyd, a kopa gore botshelo jwa gagwe bo sirelediwe, go fitlha a neela mowa fa lepodisi la mosweu le tswelletse go mo kgama. Morago ga foo, go nnile le ditiragalo tsa mofuta o, jaaka di kile tsa diragala pele ga fa. Mo Aforikaborwa gompiano, naga e tšhakgaditswe ke tiragalo e nngwe gape ya bosemorafe mo lephateng la dipapatso tse di mabapi le ditlhagiswa tsa tlhokomelo ya moriri kwa lebenkeleng la Clicks, moo papatso eo, e nyenyefaditseng le go rogaka moriri wa bantsho ka go tlhagisa wa basweu e le o o siameng. Se re se kgatlhegelang jaaka barutegi, ke go tlhaloganya temogo ya bontle jwa bontsho kgotsa go gatelelwa ga yona. Le gore go nna bantsho go dira gore re tsibogele jang go nyefolwa le go nyenyefatswa go go

tswelelang. Re tlhaloganya jang bokao jo bo kwa tengteng jwa papatso eo kगतलhanong le se Frantz Fanon a se kwadileng?

Go na le kgaolo ya boseng teng, kgaolo e e itshekileng e e magwatata, mokgokolosa o o mo pontsheng, o mo go ona go ka tsogang dikhuduego tsa nnete. Mo mabakeng a le mantsi, motho montsho o tlhabela tšhono ya go fitlhelela mafologelo a, a go ya kwa lefelong la nnete le le sa itumediseng. (phetolelo ka mofetoledi.)

(There is a zone of nonbeing, an extraordinarily sterile and arid region, an utterly naked declivity where an authentic upheaval can be born. In most cases, the black man lacks the advantage of being able to accomplish this descent into a real hell.¹)

Papatso e ne e tshwantsha se e se tsayang e le moriri o o omileng, e le selo se beng ba sona ba seyong gotlhelele; e le go tsaya bantsho e se batho ba sepe.

Re kopana gape mo lemoragong la go bolawa ga ga Nathaniel Julies, mosimanyana wa dingwaga di le 16, yo o neng a na le bolwetsi jwa *Down Syndrome*, go tswa go mongwe wa metsetoropo e e aparetsweng ke manyaapelo wa Eldorado Park. Ke tlaa bo ke sa bontshe maikarabelo, fa ke ka tshwaela ka boleng jwa kgetse e, segolo jang ka e le mo diatleng tsa IPID. Go lekane gore ke re, loso lwa ga Julie

---

¹ Fanon, Frantz (1986 [1952]) *Black Skin, White Masks*. London, Pluto Press. Pg. 10

le sedimosa ka botlalo boleng jwa botshelo jwa bantsho le seriti sa bantsho.

Se se re golaganyang le naga ya botsalo ya gaabo Moruti Sharpton, ke tiragalo ya fa gautshwane e e mabapi le Daniel Prude, monna wa montsho yo o neng a kgamiwa go fitlha a neela mowa ke Sepodisi sa Rochester, kwa Amerika mo dibekeng tse pedi tse di fetileng. Fela jaaka George Floyd le banna ba bangwe ba bantsi ba ba latlhegelwang ke matshelo mo diatleng tsa sepodisi, Prude o tlhokofetse a kgaratlhela go “hema”.

Ka kakaretso, seemo se re kopanang ka sona gompiano ke sa bantsho ba ba kgaratlang, ba hupetswe, ba goa e bile ba lela ba re: “Ga re kgone go hema!”

Steve Biko o ne a akanya ka ga ditiragalo tse, mme a re tlamela ka didiriswa tse re tshwanelwang ke go lokolola maemo ka tsona, mmogo re le yunibesithi le Setheo sa ga Biko, gammogo le ditheo le mekgatlho e mengwe e mentsi, go di dirisa gore re tlhaloganye le go tsweletsa maemo a batho bantsho segolo go tsothle. Ka jalo, mo tirelong e ya segopotso sa loso lwa gagwe, ke eletsa go gatelela ditshwantsho di le mmalwa tse di bontshang botlhale jwa ga Biko.

Tshekatsheko e e dirwang ka kelotlhoko ya dikwalo tsa ga Biko le filosofi ya gagwe, di re gopotsa gore khutliso e e rulaganeng ya

semolao ya tsamaiso ya bosemorafe mo dikwalong ga e le bise kwa go khutliseng bosemorafe jo e leng tlwaelo e e tseneletseng mo ditlhaloganyong mme bo itlhagisa mo ditheong morago ga go dirwa ga diphetogo tsa semolao.

Ke ka moo go sa makatseng fa ngwana wa Moaforika a ithuta go tlhoa ngwaoboswa ya gaabo a sa ntse a le kwa sekolong. Setshwantsho se a se tthagiseditsweng, ga se a siama ka gope, moo a bonang kgomotso ka go inakanya le boitshupo jwa merafe ya basweu. (*phetolelo ka mofetoledi*).

(No wonder the African child learns to hate his heritage in his days at school. So negative is the image presented to him that he tends to find solace only in close identification with the white society.²)

Mokgwa o batho bantsho ba tshotsweng ka ona ke tsamaiso, e ka nna ka papatso ya Clicks kgotsa go kgamiwa mo mebileng ya Rochester, ke sesupo sa bosemorafe jo bo fetotsweng tlwaelo jo batho bantsho ba tswelelang go bo itemogela mo lefatsheng ka bophara. Ka go kgala se, Biko o ne a tthaloganya gore bosemorafe jono ga bo a ema bo le nosi. Mme gape ga se phoso kgotsa go tsaya letlhakore ga batho ba sa lemoge, fa a ne a kwala a re:

Bosemorafe jo re rakanang nabo ga se fela jo bo dirwang ke motho a le nosi; bo fetotswe go nna tlwaelo gore bo bonale jaaka

---

² Biko, Steve (1978) / *Write What I Like*. London: Bowerdean Press. Pg. 29

e kete ke tsela ya botshelo jwa Maaforikaborwa. Le fa mo bogautshwaneng, go nnile le maiteko a a bokowa a go dira e kete dintlha tsa bosemorafe ga di re sepe mo tsamaisong ya mmuso, e sa ntse e le boammaaruri gore tsamaiso e nonotshiwa ke go nna teng ga megopolo e e kgatlhanong le bantsho mo setšhabeng.

Ke megopolo eno e e kgatlhanong le bantsho, e e sa ntseng e le gona mo setšhabeng sa rona, e jaanong e iponatsang kwa ntle ga taolo ya mmuso, e go tshwanetsweng go itebaganngwe le yona. Biko o kopile bantsho gore ba ithate le go itlotla fela jaaka Modimo O ba tlhodile. O ne gape a tlaa re kopa, jaaka re dira gompieno, go tlhaloganya go golagana ga maemo a bantsho. Ke ka moo go neng go gomotsa go bona tshwaragano le bommogo jo bo neng bo bonala kwa phitlhong ya ga Julies, go tlosa dikgoreletsi tse mmuso wa tlhaolele o neng o batlile go di tlhoma mo Maaforikaborweng a mantshonyana – gore botlhe ke bantsho e bile ba lebagane le dikgwetlho tse di tshwanang.

Fela jalo, dikgoreletsi tse di ka neng di le teng magareng ga bantsho mo kontinenteng le ba ba kwa dinageng tse e seng tsa bona tsa lotso (diaspora) di tshwanetse go tlosiwa. Ke ka moo go gomotsang thata, go bona moonono o o reng “*Black Lives Matter!*” o tsholeletswa godimo mono, kwa Amerika le mo lefatsheng ka bophara. Se, ke ona mokgwa o o botoka o re ka ketekang segopotso le ditiro tsa ga Bantu Stephen

Biko ka ona – ka go gatelela ntlha ya gore “Botshelo jwa Bantsho bo Botlhokwa.”

Ka jalo, goreng re tswela ka ditiragalo tse di jaaka tse – Tlhatlhelelo ya ga Steve Biko?

Re na le maikarabelo jaaka yunibesithi, setheo sa kitso, ka dipatlisiso tsa rona, go tlhotlhomisa bokao le ditshekatsheko tsa ga Biko, bokao jwa Fanon, Web Dubois le ba bangwe ba bantsi, malebana le seemo sa go nna montsho, e seng fela mo Aforikaborwa, mme le go ralala lefatshe ka bophara.

Ke solofela gore barutegi ba rona ba tlaa tswela ka maiteko ao, go akaretsa go golaganya tshwaragano le kgolagano ya dikgaratlho tsa batho go ralala kontinente.

Ka jalo, re itumeletse go amogela Moruti Sharpton go tla go re abela botlhale jwa gagwe. Re otlolola gape seatla sa rona sa tshwaragano go ralala mawatlle go itebaganya le leroborobo le la bosemorafe le le aparetseng ditšhaba tsa rona.

Moruti Al Sharpton! Motlotlegi, o ka neela Tlhatlhelelo ya gago ya Ngwaga le Ngwaga ya bo20 ya Segopotso sa ga Steve Biko, ke a leboga.